

JUNGIJANSKA I/ILI KLAJNIJANSKA ANALIZA?

Vladeta Jerotić

Srpska Akademija nauka i umetnosti

Apstrakt: Sve su češći pokušaji u nauci plodnog prožimanja raznovrsnih elemenata u jedan sistem. Na primeru prednosti i nedostataka jungijanske i klajnijanske analize (didaktičke i terapeutske), autor želi da približi oba poznata analitička učenja, pridružujući se tako sličnim pokušajima u svetu (Joann Culbert-Koehn). Učenje Melanije Klajn, Sigmunda Frojda, Karla Gustava Junga i njihovih sledbenika i učenika, nisu nepomirljivo suprotstavljeni jedni drugima, kao što se to dugo mislilo. Egzistencijalne i esencijalne ideje, kao što su: strah, krivica, moralnost i etika, dobro i zlo, svesno i nesvesno, ja i Sopstvo itd, bliske su u svim pomenutim učenjima. Poznavanje teorija i pomenutih shvatanja, kao i primena istih radi boljeg upoznavanja samih sebe kao psihoterapeuta (autoanaliza i didaktička analiza), pomoći će i da naša terapija unesrećenih ljudi (naših klijenata) bude uspešnija.

Ključne reči: *K. G. Jung, M. Klajn, didaktička i terapeutska analiza, religija, interpretacija*

Uvod

Saglasno modernoj težnji u nauci koja je holistička – teži, znači, da dostigne Celinu (ili da se približi Potpunosti) – koja miri, na izgled suprotne teorije i pravce, u fizici, biologiji, psihologiji, poduhvatili smo se da na didaktičan način prikažemo mogućnost približavanja ili i plodne sinteze jungovske i klajnijanske teorije ličnosti, primenjene na proces analize, školske i terapijske. O pokušajima, relativno uspešnim, koji traju više godina, sučeljava-nja Frojdove i klajnijanske psihoanalize, ili Frojdovog učenja, kao i njegovih nastavljača sa Jungovog [1], (i njegovih nastavljača) i Melanije Klajn [2], poznato je kolegama psihoterapeutima koji prate ovakva događanja u svetu.

Neposredan povod za ovaj moj pokušaj iznošenja prednosti jungijanske, a zatim i klajnijanske analize, uz potonji osvrt na neke nedoumice u pogledu tumačenja nekih značajnih pitanja čovekovog bića, zdravog, kao i bolesnog, bio je primer dvostruke (ne i paralelne) didaktičke analize kod jungijanskog, a potom i klajnijanskog analitičara, jednog ženskog psihoterapeuta, prikazanog u članku Joann Culbert-Koehn “Jung und Klein integrieren: Eine persönliche Erfahrung” [3].

Pođimo, najpre, od nekih prednosti jungijanske analize, prateći osnovne i, u mnogome, za ono vreme, originalne ideje švajcarskog psihijatra Karla Gustava Junga:

1. duboko poštovanje pred unutarnjim svetom, odnosno pred psihičkom realnošću drugog; analitičar treba da je svestan sebe kao “ranjenog iscelitelja” (u grčkoj mitologiji dobri Kentaur, nehotice ranjen od prijatelja Herakla otrovnom strelom; kako nije mogao da ozdravi, dragovoljno je pošao u smrt za Prometeja. Nije li Hiron možda praobrazac Hrista, nevino ranjen i optužen, koji polazi u dragovoljnu smrt za Čoveka-Prometeja?);

2. iskustvo postojanja ličnog, kao i kolektivnog nesvesnog (teorija arhetipova);

3. iskustvo religiozne funkcije psihe, prisustvo u čoveku “religioznog” (*homo religiosus*) koji teži prema transcendenciji (u jednom Jungovom pismu od 28. avgusta 1945. godine, u kojem govori o psihoterapiji, stoji: “Glavno zanimanje u mom radu nije u lečenju neuroza, već u približavanju numinoznom. U stvari, pristup numinoznome je terapija i, ukoliko se dospe do numinoznog iskustva, čovek je razrešen prokletstva bolesti” (numinozno, od lat. numen, božanstven, veličanstven). Kakva razlika ili i sličnost sa jednim Frojdovim iskazom da “ne preporučujem toliko psihoanalizu kao terapiju, jer je ona jedna među mnogim terapijama, već je preporučujem zbog njenog istinskog sadržaja”!);

4. iskustvo da nesvesno sadrži kako destruktivne, tako i reaktivne energije, i da je svestan, odrastao čovek odgovoran kuda će ove energije biti upravljene. Libido je generalizovana energija u čoveku;

5. iskustvo određenih arhetipskih obrazaca koji utiču na čovekovu egzistenciju: ritual inicijacije, rastavljanje majke i kćerke, izgon iz raja, rivalitet braće i sestara, smrt i ponovno rođenje, alhemijjski procesi (neki od ovih

arhetipskih obrazaca podsećaju na Frojdov pojam fantazma, i još više na pojam “arhajsko nasleđe”);

6. iskustvo odnosa između Ja i Sopstva (Selbst) kao centra ličnosti;
7. iskustvo psihe i njene određene strukture: Ja, Persona, Senka, Animus/Anima, Sopstvo;
8. interesovanje za tipologiju: introvertovan/ekstravertovan i za četiri funkcije: mišljenje, osećanje, čuvstvovanje, intuicija;
9. razumevanje za Jungov pojam kompleksa; teorija preedipalnog libida;
10. iskustvo sposobnosti održavanja suprotnosti u sebi, kao i pojavljivanje transcendentne funkcije;
11. sklonost vođenju dijaloga pri čemu, na kraju analize, treba da se pojavi “treći hemijski element”;
12. ukazivanje na neophodnost didaktičke analize, i to u razmeni pisma sa švajcarskim lekarom Dr Loyom 1913. godine, a 1946. godine prvi je pisao o značaju kontratransfera; Paula Hajman o tome je pisala tek 1952. godine;
13. self, pisan malim slovom stoji bliže Jungovom pojmu ega i self-reprezentacije, subjektivnom i introspektivnom putu upoznavanja sebe. Self, pisan velikim slovom predstavlja dinamički aspekt čovekove ličnosti kao centra koji organizuje celovitu ličnost. Nemoguće je prodreti do Selfa *per se*, što odgovara učenju svetog Grigorija Palame [4] iz XIV veka da je do Božje suštine nemoguće prodreti, ali da su nam zato pristupačne Božje energije;
14. naglašavanje značaja majke u razvoju ličnosti i u terapiji. Arhetip “velike majke” i pitanje matrijarhata;
15. psihosomatsko jedinstvo čoveka (to je i prvobitno hrišćansko učenje);
16. prošireno tumačenje snova (prošireno u odnosu na Frojdovo učenje o snovima) – prospektivna i komplementarna uloga snova.

Prednosti klajnijanske analize:

1. učestale seanse didaktičke i terapijske analize, četiri do pet puta nedeljno, za razliku od jungijanske, jednom nedeljno (pažnja: vezivanje za terapeuta, regresija – pozitivna i negativna);
2. analiza na kauču koja omogućuje klijentu da bude sam sa sobom, da se oseća manje odgovornim jer ne prati vizuelno reakcije terapeuta. Analiza valja da počne sa kaučem, a onda, u određeno povoljno vreme za obe strane, da pređe na analizu “oči u oči”. Strah od kauča kod jungijanaca mešavina je neznanja, projekcija infantilne psihe na kauč, strah od regresije i zavisnosti (pažnja: ne ili/ili već i/i);
3. pre nego što se stigne do arhetipova (ako se do njih stigne ili treba da stigne), treba proživeti u analizi još jednom zavisnost dijade majka-dete. Klajnijanski analitičar uzima na sebe odgovornost za ponovno oživljavanje ranog odnosa deteta sa majkom, prolazeći kroz paranoidno-shizoidnu, a potom kroz depresivnu fazu. (Jungijanski analitičari izbegavaju prejaku veza-

nost sa pacijentom u toku obrađivanja transfera i kontratransfera. Jung je imao običaj, kad primeti kod pacijenta jaku potrebu za “mamom”, da ih šalje kod svoje učenice Toni Volf. Jungovi pacijenti kao da sakrivaju od svoga analitičara potrebu za zavisnošću; naravno, analitičar mora biti jaka ličnost u klajnijanskoj terapiji da bi najpre vezao pacijenta za sebe, sa njime proživio sve faze ranog detinjstva, a onda ga “odvezao” od sebe i učinio samostalnim i, koliko je moguće, slobodnim);

4. želja i žudnja bivaju od terapeuta prihvaćeni kao normalni kod pacijenata. Želja i žudnja razlikuju se od zavisti i požude koji su (za jungijance) arhetipski i lični problemi Senke;

5. veće obraćanje pažnje na negativnu reakciju klijenata u odnosu na terapeuta, na rivalska osećanja klijenta prema terapeutu, upravo kada se klijentu čini da analiza napreduje;

6. veća se pažnja obraća (doduše, i u jungijanskoj analizi) na onu fazu terapije kada se klijent buni protiv pojavljivanja novih i zdravijih delova ličnosti u njemu koji teže rastu ličnosti;

7. terapeut preuzima, naročito na početku klajnijanske analize, transforni libido klijenta u celini. Svaki ispričani san pacijenta ulazi u interakciju kao transforni kvalitet (kod jungijanaca uglavnom se interpretira onaj san pacijenta koji je vezan za analitičara);

8. klajnijanska analiza hvata se u koštac sa primarnim ljudskim osećanjima zavisti i ljubomore analizirajući ih, dovodeći ih u vezu sa prvobitnim doživljajima novorođenog deteta prema majci (“dobra” i “loša” dojka majke). U jungijanskoj analizi uglavnom se prelazi preko osećanja zavisti i ljubomore, pri čemu ih analitičar ili potcenjuje ili umiruje analizanda kada ih ovaj ispolji, u kojem slučaju pomenuta osećanja bivaju otepljena od celine ličnosti, a onda nekad okrenuta protiv sopstvene ličnosti;

9. klajnijanska analiza pruža realnu mogućnost klijentu da preuzme odgovornost za svoje destruktivne težnje. Prepoznavanje Senke, kao neophodan uslov stvarnog napredovanja u individuaciji u jungijanskoj analizi, naglašenije je i rizičnije u klajnijanskoj analizi, u smislu ili regresije i infantilizacije, sve do osećanja bespomoćnosti, ili jačanja Ega i pojačane odgovornosti za dalji tok psihičkog sazrevanja i bolje integracije ličnosti;

10. preedipalna problematika je u klajnijanskoj analizi pristupačnija za analizu.

Teorijske nedoumice:

1. Nije jasno kako se klajnijanski analitičar odnosi prema slobodnim asocijacijama pacijenta na kauču i prema slobodno lebdećoj pažnji analitičara, kod psihoanalitičara poznato pravilo. Takođe nije jasno, već i kod psihoanalitičara, da li on uspeva da u slobodnim asocijacijama pacijenta razlikuje spremne svesne asocijacije od onih koji izviru iz nesvesnog, a iskazuju se svesno ili delimično svesno;

2. da li je ideja o “nesvesnoj fantaziji” Melanije Klajn (u stvari, psihoanalitički pojam) najbliži arhetipskoj teoriji K. G. Junga? Podeljena su mišljenja među teoretičarima obeju škola. Dok jedni radije porede arhetipove sa “unutrašnjim objektima” (M. Klajn), drugi prihvataju povezanost “nesvesne fantazije” sa arhetipovima. Endrju Samuels [5] (u knjizi “Jung i njegovi sledbenici”) piše: “Unutrašnji objekti treba da imaju arhetipsku komponentu, ali takođe proizlaze iz spoljašnjeg sveta i zato nisu *strukture* niti imaju predisponirajuću snagu arhetipa ili urođenog obrasca”. Klajnijanska analitičarka Ajsaksova govori o tome da je nesvesna fantazija normalna, a ne neurotična pojava; ona je u kontaktu sa telom i zato je blisko povezana sa instinktivnim potrebama; nesvesna fantazija bi onda bila mentalna ekspresija instinkta. Nije li to onda Jungov pojam “autoportret instinkta”? Jung je pisao o nesvesnim fantazijama kao o “fantazijama koje ‘žele’ da postanu svesne”, govoreći o njihovoj bipolarnosti, što opet nije daleko od klajnijanske ideje da “nesvesna fantazija” mora da uključi seksualne i destruktivne impulse. Nesvesna fantazija, prema Bionu, proizlazi iz potrebe instinkta za spoljašnjim objektima kako bi se sa njima “sparila”. Ne zaboravimo još Jungovu tvrdnju da je nesvesna fantazija i nešto “kreativno”;

3. da li je nad-ja urođena moralnost i tako bliska hrišćanskom pojmu urođene savesti kao “glasa Božjeg u nama”? Po mišljenju psihoanalitičara nad-ja funkcioniše kao sudija ili cenzor za ja i vodi ka svesnosti, samoposmatranju i stvaranju ideala [ideal ja kao pounutrašnjene, idealizovane slike roditelja koje upućuje individuu da očekuje od sebe same ono kakav bi subjekt želeo da bude i, ja-ideal (kao funkcija nad-ja) koji nam naređuje kakav čovek *treba* i *mora* da bude da bi izbegao kaznu nad-ja. Odnos ideal-ja, ja-ideala i nad-ja trebalo bi mnogo više da zanima i teologe i psihoterapeute nego što je to u stvarnosti slučaj].

Teoretičari objektnih odnosa vide nad-ja kao introjeksiju progoniteljske dojke nastale projekcijom detetove sopstvene agresije koja može da bude uzrok majčinog napuštanja, što kod deteta stvara veliki strah. Tumačeći delo Melanije Klajn, Hana Sigal smatra da se nad-ja razvija od najranijih trenutaka u životu, a psihoanalitičar Herman Nunberg [6] piše da se nad-ja stvara rano u životu deteta kao posledica identifikacije sa majkom (pažnja: da li to onda znači da je definitivno napušteno poreklo nad-ja u edipalnom periodu razvoja?) K. G. Jung tvrdi da su etika i moralnost *urođeni*. Urođena forma svesnosti mora da prethodi stvaranju nad-ja, jer ne može postojati krivica bez prethodno postojećeg bazičnog kapaciteta psihe da oseti krivicu (pažnja: M. Klajn misli da je objasnila zašto već malo dete počinje da oseća krivicu. Da li smo do kraja zadovoljni njenim objašnjenjem?). I Džems Hilman [7] razmišlja o primitivnoj moralnosti kod čoveka, prateći razliku između zadržavanja neke radnje (inhibicija) koja je urođena i delo je samoregulišuće psihe, i zabranjivanja koje dolazi iz spoljašnjeg autoritativnog izvora (prohibicija). Pomenuto shvatanje Junga o urođenosti moralnih i etičkih formi već se sasvim približilo hrišćanskom shvatanju savesti kao “glasa Božjeg u nama” (“glas

savesti” postojao je i u antičkom dobu, u kome su funkciju savesti imali heroji u antičkim tragedijama). Među psihoanalitičarima D. Vinikot [8] naglašava da dete nije rođeno amoralno, već da se nemoralnost može shvatiti kao povinovanje spoljašnjem autoritetu; dok drugi psihoanalitičar Serls ističe da ljudi imaju urođenu potrebu za pomaganjem drugima za koje mišljenje postoje mnogi etiološki dokazi. Tako na primer, neke ptice koje žive u dubokim rupama na obali reke, zajedno spavaju, pomažu jedna drugoj da naprave rupu, brane je, leže na jajima, hrane i štite mlade. Gotovo sva ova stanovišta ukazuju na to da Jungova tvrdnja o urođenom moralnom osećanju nije bila daleko od istine;

4. razumevanje psihoze. Kako ih je razumevao ili i objašnjavao, a onda kako i lečio Jung, a kako M. Klajn? Da li se moramo opet vratiti na “nesvesne fantazije” iz prve godine života deteta i njihovo destruktivno razvijanje usled neke ozbiljne psihičke traume deteta (preko majke ili i oca?), ili je to u psihozi (naravno, ne svakoj) oživljavanje arhetipa kolektivno nesvesnog koje je samo po sebi neutralno, i stoga u stanju da podrži dobru ili lošu savest? Svakako je moguće pretpostaviti da su i Jung i Klajnova osetili duboko u sebi, i to relativno rano, kada je reč o njihovom opredeljenju za psihijatriju i psihoterapiju, potrebu da sopstveno psihotično jezgro sebi razjasne i tako njime ovladaju da bi bolje razumeli, a onda i pomogli psihotičnim klijentima;

5. proces individuacije kao religiozan proces? Klajnijanski analitičar D. Melcer [9] 1981. godine napisao je nešto neobično što bi moglo još jednom da približi klajnijansku teoriju Jungovoj: “Gospođa Klajn je opisala ono što bismo mogli nazvati teološki model uma. Svaka osoba mora da ima ono što bi se moglo opisati kao ‘religija’ u kojoj njeni unutrašnji objekti vrše funkcije Boga – ali religija ne dobija na snazi zbog verovanja u ove bogove, već zato što ti bogovi, u stvari, obavljaju određene funkcije u umu. Stoga, ako nemate poverenje u njih, u velikoj ste nevolji, a ta nevolja ima veze sa narcizmom”. Ne govori li K. G. Jung nešto slično: “Mi, moderni ljudi, upućeni smo na to da ponovo doživimo duh, to jest, dođemo do transiskustva. To je jedina mogućnost da se prekine začarani lanac biološkog zbivanja”.

Zaključak

Učenje Melanije Klajn i njenih nastavljača, u širem krugu i učenje Sigmunda Frojda i njegovih nastavljača, zatim učenje Karla Gustava Junga i njegovih sledbenika, u širem obuhvatu i učenje hrišćanske religije, nisu nepomirljivo suprotstavljeni jedni drugima, kao što se dugo vremena tvrdilo. Nekoliko trajnih (egzistencijalnih) i suštastvenih (esencijalnih) ideja, kao što su: strah, krivica, moralnost i etika, dobro i zlo, svesno i nesvesno, ja i Sopsstvo itd., bliske su i jednom i drugom i trećem učenju. Što smo kao psihoterapeuti bolje upoznati sa ova tri shvatanja ili “pogleda na svet”, i pri tome ih primenili radi boljeg upoznavanja samih sebe (autoanaliza i didaktička analiza), i naša terapija unesrećenih ljudi (naših klijenata) biće uspešnija.

JUNGIAN AND/OR KLEINIAN ANALYSIS?

Vladeta Jerotic

Serbian Academy of Sciences and Arts

Abstract: Scientific attempts at prolific blending of diverse elements into a single system have been growing more frequent. Using the example of advantages and disadvantages of the Jungian and the Kleinian analyses (didactic and therapeutic), the author wishes to bring the well-known analytical teachings closer together, thus joining in similar attempts around the world (Joann Culbert-Koehn). The teachings of Melanie Klein, Sigmund Freud, Carl Gustav Jung and their followers and students are not irreconcilably opposed to one another, as was thought for a long time. Existential and essential ideas, such as: fear, guilt, morality and ethics, good and evil, conscious and unconscious, I and Self etc., are allied in all of the above teachings. The knowledge of theories and the aforesaid conceptions, as well as their application for the purpose of acquiring more knowledge about ourselves as psychotherapists (self-analysis and didactic analysis), will help the therapy we provide to afflicted persons (our clients) be more successful.

Key words: *C. G. Jung, M. Klein, didactic and therapeutic analysis, religion, interpretation*

References

1. Jung GK. O psihologiji nesvesnog, knjiga druga, Odabrana dela K. G. Junga. Novi Sad: Matica srpska; 1977.
2. Klein M. The Origins of Transference. *Int J Psychoanal*, 1952:33.
3. Culbert-Koehn J. Jung und Klein integrieren: Eine persönliche Erfahrung. *Analytische Psychologie* December, 1997.
4. Majendorf J. Sveti Grigorije Palama i pravoslavna mistika. Beograd: Pravoslavni Bogoslovski fakultet; 1983.
5. Samuels E. Jung i njegovi sledbenici. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva; 2002.
6. Nunberg H. *Allgemeine Neurosen Lehre*. Bern/Stuttgart: Huber; 1959.
7. Hillman J. *Insearch: Psychology and Religion*. Dallas: Spring; 1979.
8. Winnicot DW. *The Maturation Processes and the Facilitating Environment*. London: Hogarth Press; 1987.
9. Meltzer D. The Kleinian expansion of Freud's metapsychology. *Int J Psychoanal* 1981 62:2.

Akademik Vladeta JEROTIĆ, Srpska Akademija nauka i umetnosti; profesor pastirske psihologije, Bogoslovski fakultet, Beograd

Academician Vladeta JEROTIC, Serbian Academy of Sciences and Arts; Professor of Pastoral Psychology, School of Theology, Belgrade